

**Evaluation of applicability pedagogical
constructivism and connectivism theories
in the Polish Armed Forces
training system**

Ocena możliwości zastosowania teorii
konstruktywizmu i konektywizmu pedagogicznego
w systemie szkolenia
Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej

ppłk dr Zbigniew LEŚNIEWSKI

Akademia Sztuki Wojennej
Wydział Wojskowy Instytut Działań Informacyjnych
Zakład Dydaktyki Wojskowej
z.lesniewski@akademia.mil.pl

mjr mgr inż. Paweł Rafał OSTOLSKI

Akademia Sztuki Wojennej
Wydział Wojskowy Instytut Działań Informacyjnych
Zakład Dydaktyki Wojskowej
p.ostolski@akademia.mil.pl

Abstract

The constitutional task of the Polish Armed Forces is the state independence protection, the indivisibility of its territory, and assurance the safety and inviolability of its borders. To complete this task, the Polish Army during period of peace is constantly training. This training is presented as system, but the decision makers, due to the information society, are looking for innovations. Hence the possibility of using theories of pedagogical constructivism and connectivism in military training. In the officers studying and at the War Studies University opinions, these concepts can be primarily applied to theoretical studies.

Streszczenie

Konstytucyjnym zadaniem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej jest ochrona niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienie bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic. By wypełnić to zadanie Wojsko Polskie w okresie pokoju nieustannie się szkoli. Szkolenie to prezentowane jest w ujęciu systemowym, ale decydenci z tego zakresu, powodowani potrzebą wpisania się w społeczeństwo informacyjne, poszukują stosownych innowacji. Stąd też dostrzega się możliwości użycia w szkoleniu wojskowym teorii konstrukttywizmu i konektywizmu pedagogicznego. W opiniach oficerów studiujących i kształcących się w Akademii Sztuki Wojennej koncepcje te można zastosować przede wszystkim do zajęć teoretycznych.

Keywords: *Polish Armed Forces, Polish Armed Forces training system, information society, pedagogical constructivism and connectivism, evaluation of applicability pedagogical constructivism and connectivism theories in the training Polish Armed Forces*

Słowa kluczowe: *Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, System szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, społeczeństwo informacyjne, konstrukttywizm i konektywizm pedagogiczny, ocena możliwości zastosowania konstrukttywizmu i konektywizmu pedagogicznego w szkoleniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*

Wprowadzenie

Rozpoczynając tak zatytułowany artykuł warto przypomnieć, że „w trosce o byt i przyszłość naszej Ojczyzny, odzyskawszy w 1989 roku możliwość suwerennego i demokratycznego stanowienia o Jej losie, my, Naród Polski – wszyscy obywatele Rzeczypospolitej, (...) równi w prawach i w powinnościach wobec dobra wspólnego – Polski, wdzięczni naszym przodkom za ich pracę, za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami, za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach, nawiązując do najlepszych tradycji Pierwszej i Drugiej Rzeczypospolitej, zobowiązani, by przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku, (...) pomni gorzkich doświadczeń z czasów, gdy podstawowe wolności i prawa człowieka były w naszej Ojczyźnie łamane, pragnąc na zawsze zagwarantować prawa obywatelskie, a działaniu instytucji publicznych zapewnić rzetelność i sprawność, w poczuciu odpowiedzialności (...) ustanawiamy Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej” (Dz. U. 1997.78.483, preambuła).

Bezspornie zaprezentowana treść *Preambuły Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* syntetyzuje przede wszystkim tragiczne losy Polski na przestrzeni ostatnich wieków. Aby oszczędzić podobnego losu przyszłym pokoleniom Polaków w dalszej części rzeczonyj *Konstytucji* określono m.in., że:

1. Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli (Dz. U. 1997. 78.483, art. 1),
2. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli (Dz. U. 1997. 78.483, art. 5),
3. Rzeczpospolita Polska specjalną opieką otacza weteranów walk o niepodległość, zwłaszcza inwalidów wojennych (Dz. U. 1997. 78.483, art. 19),
4. Obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne (Dz. U. 1997. 78.483, art. 82),
5. Obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona Ojczyzny (Dz. U. 1997. 78.483, art. 85, pkt. 1),

6. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic (Dz. U. 1997. 78.483, art. 26, pkt. 1).

Ostatni z wymienionych wyróżników jest w istocie ogólną misją Wojska Polskiego. Z tej zaś wynikają zadania precyzowane w cyklicznie aktualizowanych dokumentach strategicznych, szczególnie zaś w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*.

W myśl aktualnej *Strategii* profesjonalne **Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej są głównym elementem jej potencjału obronnego**, działają w sferze militarnej, są ukierunkowane na utrzymywanie i demonstrowanie wszechstronnej gotowości państwa do skutecznego reagowania na militarne zagrożenia dla niepodległości i integralności terytorialnej Polski (BBN, 2014, s. 14, 30). I dalej – Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej są gotowe, a raczej powinny być gotowe do realizacji trzech **rodzajów misji** (BBN, 2014, s. 30–31):

- zagwarantowania obrony państwa i przeciwstawienia się agresji zbrojnej, gdzie mieści się również wypełnianie funkcji militarnego odstraszenia, poprzez demonstrowanie gotowości do obrony siłami utrzymywanymi w czasie pokoju oraz gotowości do ich mobilizacyjnego rozwinięcia w razie wojny,
- wspierania podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu,
- udziału w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej, w tym w międzynarodowych działaniach z dziedziny zarządzania kryzysowego.

Z **misji zagwarantowania obrony państwa i przeciwstawienia się agresji zbrojnej** wynikają główne zadania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, dotyczące zapewnienia zdolności państwa do (BBN, 2014, s. 31):

- obrony i przeciwstawienia się agresji,
- utrzymywania gotowości do realizacji zadań związanych z obroną i ochroną nienaruszalności granic,
- prowadzenia strategicznej operacji obronnej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- udziału w działaniach antyterrorystycznych w kraju i poza jego granicami,

- udziału w operacji obronnej poza obszarem państwa odpowiednio do zobowiązań sojuszniczych w ramach artykułu 5 *Traktatu Północnoatlantyckiego* (ISAP, 2013; NATO, 2013),
- prowadzenia działalności rozpoznawczej i wywiadowczej.

Natomiast w celu wypełnienia **misji związanej ze wspieraniem podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu** Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej powinny utrzymywać zdolność do realizacji zadań polegających na (BBN, 2014, s. 31):

- monitorowaniu i ochronie przestrzeni powietrznej oraz wsparciu ochrony granicy państwowej na lądzie i morzu,
- prowadzeniu działalności rozpoznawczej i wywiadowczej,
- monitorowaniu skażeń promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych na terytorium kraju,
- oczyszczaniu terenu z materiałów wybuchowych i przedmiotów niebezpiecznych pochodzenia wojskowego,
- prowadzeniu działań poszukiwawczo-ratowniczych,
- pomocy władzom państwowym, administracji publicznej oraz społeczeństwu w reagowaniu na zagrożenia, sytuacje kryzysowe oraz likwidacji ich skutków.

Uczestnictwo w działaniach na rzecz stabilizacji sytuacji międzynarodowej oraz w międzynarodowych misjach i operacjach zarządzania kryzysowego wymaga utrzymywania przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej adekwatnych sił i środków wspierających udział w różnych typach operacji i misji zarządzania kryzysowego, np. pokojowych, reagowania kryzysowego, pomocy humanitarnej, prowadzonych przez Organizację Traktatu Północnoatlantyckiego (ang. *North Atlantic Treaty Organization* – NATO; popularna nazwa Sojusz – ang. *Alliance*; Z.L.) (ISAP, 2013; NATO, 2013), Unię Europejską (UE), Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) oraz innych operacjach, wynikających z porozumień międzynarodowych, a także współpracy wojskowej w zakresie rozwoju i stosowania środków budowy zaufania i bezpieczeństwa (BBN, 2014, s. 32).

Ponadto **kolejnym środowiskiem walki zbrojnej stała się cyberprzestrzeń**. Dlatego Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej muszą dysponować zdolnościami defensywnymi i ofensywnymi w tej sferze tak, aby

realizować funkcję odstraszenia potencjalnego przeciwnika. W szczególności muszą być one gotowe, samodzielnie i we współpracy z sojusznikami, do prowadzenia operacji ochronnych i obronnych na większą skalę w razie cyberkonfliktu lub cyberwojny (BBN, 2014, s. 32).

System szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej

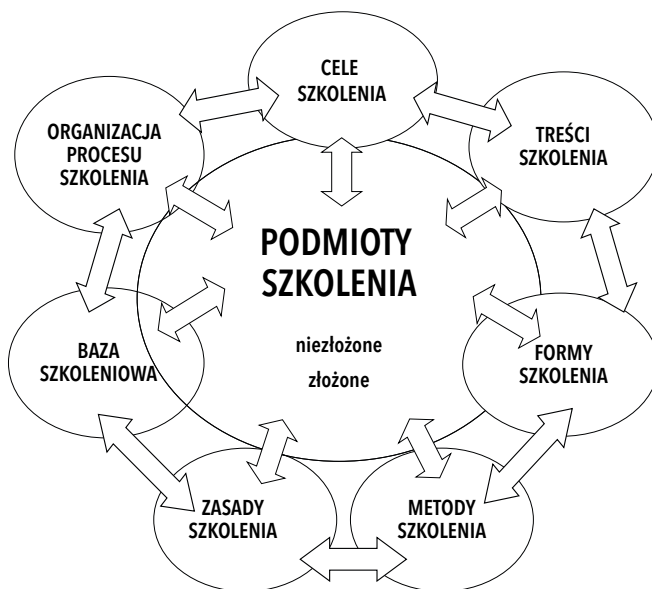
To wszystko nadaje kierunek działalności planistycznej i szkoleniowej w czasie pokoju (BBN, 2014, s. 31), bądź nieco prościej **szkoleniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej**, które definicyjnie jest całokształtem planowej „działalności dydaktycznej, szkoleniowej (w tym szkoleniowo-metodycznej) i wychowawczej, prowadzonej w celu przygotowania profesjonalnego oficerów, podoficerów i szeregowych, a także dowództw oraz wojsk do działania na polu walki oraz utrzymania wysokiej zdolności bojowej czasie pokoju i wojny” (MON SGWP, 2010, s. 11). Istotą tego szkolenia jest „ustawiczne zdobywanie, poszerzanie i utrwalanie wiedzy oraz doskonalenie umiejętności przez dowództwa, (...) wojska oraz rezerwy osobowe, w celu osiągnięcia i utrzymywania zdolności do podjęcia działań na zagrożenia militarne i niemilitarne” (MON SGWP, 2010, s. 7).

Logiczne ułożenie poszczególnych haseł uprzedniej sentencji jest podstawą **systemu szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej**. Doktrynalnie stanowi on celowo i dynamicznie działający układ elementów, obejmujący (rys. 1):

- podmioty szkolenia, podzielone na (Krakowski (red.), 2009, s. 8; Leśniewski (red.), 2015, s. 14):
- podmioty niezłożone konstytuowane przez:
 - żołnierzy,
 - pracowników cywilnych wojska,
 - podmioty złożone, czyli jednostki i instytucje wojskowe, np. dowództwa, związki taktyczne, oddziały, pododdziały, uczelnie wojskowe, szkoły podoficerskie, centra i ośrodki szkolenia itp.;
 - cele szkolenia, oznaczające świadomie założone wyniki procesu szkolenia, a także wyniki działania systemu

- szkolenia jako całości, czyli wszystkich jego elementów i związków między nimi, wyrażone przyrostem wiadomości, wiedzy, umiejętności, nawyków, kwalifikacji, kompetencji oraz zmianami osobowości i postaw szkolonych (Szlosek, 1998, s. 17; Halik, 2002, s. 9; Okoń, 1996, s. 98);
- treści szkolenia, czyli całości kształt wiadomości i umiejętności z różnych dziedzin przewidzianych do opanowania przez uczniów w czasie szkolenia;
 - formy szkolenia, tj. zewnętrzne, organizacyjne ujęcie szkolenia, określające, w zależności od realizowanych celów i treści, warunki szkolenia, na które składa się wiele czynników o charakterze czasowym, przestrzennym i materialnym (Zakrzewski, 1974, s. 101; Wołęjszo, Krakowski, Redziak, 2005, s. 91; Wołęjszo, Krakowski, Redziak, 2005, s. 32; Wołęjszo, 2005, s. 26; Wołęjszo (red.), 2005, s. 31; Juncewicz, 2006, s. 53; Krakowski, 2007, s. 37; Kręcikij, Wołęjszo (red.), 2007, s. 342);
 - metody szkolenia, tj. naukowo opracowane, sprawdzone, wielokrotnie powtórzone sposoby postępowania nauczycieli ze szkolonymi, w celu wyposażenia ich w wiadomości, wiedzę, wyrobienia u nich umiejętności i nawyków (Krakowski, 2007, s. 50–51; Wołęjszo, Krakowski, Redziak, 2005, s. 52; Juncewicz, 2006, s. 53–54; Juncewicz, 2007, s. 79 i 90);
 - zasady szkolenia, czyli reguły bądź normy postępowania dydaktycznego, których przestrzeganie pozwala nauczycielowi prowadzić poprawnie, właściwie szkolenie (Kupisiewicz, 2005, s. 112; Halik, 2002, s. 35);
 - bazę szkoleniową, oznaczającą zasób terenowych obiektów budowlanych oraz niezbędnych urządzeń technicznych oraz środków materiałowych, służących należytemu zabezpieczeniu procesu szkolenia wojskowego (MON SGWP, 2010, s. 11);
 - organizację procesu szkolenia, tj. stosowne, logiczne zorganizowanie układu, sekwencji, kolejności, ułożenia następujących po sobie czynności dydaktycznych (MON SGWP, 2010, s. 11).

Rysunek 1. Elementy systemu szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Okoń W. (1996). *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Warszawa: Wydawnictwo Żak, s. 62; Krakowski K. (2009). *System szkolenia SZ RP*. Wykład, prezentacja komputerowa. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej, s. 7.

Konstrukttywizm i konektywizm pedagogiczny

Tak pojmowane ponad 100-tysięczne Wojsko Polskie jest częścią społeczną zachodniego kręgu cywilizacyjnego, określanego obecnie jako **społeczeństwo informacyjne**, gdzie technologia elektroniczna to współczesne medium, które przekształca i zmienia charakter stosunków społecznych, wpływa na wszystkie sfery życia ludzkiego oraz zmusza do ponownego rozważenia każdej idei, każdego działania, każdej regulacji, instytucji i organizacji.

Bądź nieco inaczej – społeczeństwo ery informacyjnej korzystające w życiu codziennym z szeregu kanałów komunikacji, w tym komunikatorów i mediów społecznościowych, pozostające w sferze permanentnego dostępu do sieci informatycznych, a przez nie do repozytoriów, baz danych, bibliotek cyfrowych. Wykorzystanie technologii i narzędzi informatycznych przełamało ograniczenia druku i dostępności tekstów. Niespotykany rozwój nośników informacji był stymulatorem zmian społecznych, ekonomicznych i kulturowych w początkach XXI wieku. Media ery informacyjnej oddziałują na każdą sferę życia społecznego, w tym także na edukację, wzbogacając procesy uczenia – nauczania.

Warto przy tym nadmienić, że o uczeniu się mówi wielu, bo ludzie uczą się przez całe życie. Jednak ciągle utożsamia się je z opanowaniem, zapamiętaniem, wkuwaniem, rozumieniem często zmienianych treści przedmiotowych, wskazywanych i uznawanych przez autorów podstawy programowej, programów i samych nauczycieli za ważne. Ale brak tu rozstrzygnięć takich dylematów, jak: co jest ważne dla uczniów, czego chcą się uczyć, jak się oni uczą, w jaki sposób pragną się uczyć, gdzie jest w tym całym, ważnym, wielkim procesie człowiek. Stąd wielu diagnozuje paranoję szkolnego uczenia się.

Wielu też wskazuje na bezsensowność i paradoks obecnego sposobu uczenia się. Twierdzi się też, że zastosowane teorie pedagogiczne, chociaż miały znaczące osiągnięcia, to okazują się niewystarczające w czasach, gdy uczenie się uległo przekształceniu w obszar aktywności nieformalnej, sieciowej i technologicznej. Dlatego sporo mówi się o potrzebie zasadniczej metamorfozy ludzkiego uczenia się, o tym że powinno się ono radykalnie zmienić i stać się bardziej praktyczne, użyteczne i przygotowywać do aktywności na tym polu przez całe życie.

Ponadto tradycyjne pytanie metodyczne jak nauczać należy zastąpić pytaniem kogo się naucza. Bez uświadomienia nauczycielom, że mają obecnie do czynienia z innym niż przed laty uczniem, wszelkie próby porozumienia się, konieczne w dobrej edukacji, skazane będą na niepowodzenie.

Na podstawie tak ujętej teorii oraz dotychczasowych doświadczeń, wielu badaczom wydaje się, iż odpowiedzią w tym zakresie mogą być **teorie konstruktywizmu i konektywizmu**. Stąd wypada nadmienić, że **konstruktywizm** to teoria filozoficzna, socjologiczna, psychologiczna

i pedagogiczna, bazująca na odrzuceniu przekonania, iż wiedza jest czymś, co można przekazać bezpośrednio z książek lub poprzez nauczycieli. W takim ujęciu neguje się twierdzenie, że wiedza jest czymś obiektywnym, istniejącym na zewnątrz, poza człowiekiem, a jej poznanie polega na lustrzonym odwzorowaniu w umyśle określonych faktów, zasad i teorii. Przeko w myśl konstruktywizmu wiedza jest tworzona przez jednostkę. Człowiek nie rejestruje, nie zapisuje informacji, lecz buduje w swoim umyśle struktury wiedzy z dostępnych informacji. Co więcej, trudno mówić o bezpośrednim odzwierciedlaniu w tym umyśle poznawanej rzeczywistości czy też wiernej rejestracji lub kopiowaniu napływających danych. Każda czynność poznawcza prowadzi do swoistego przekształcania napływających informacji.

Natomiast **konektywizm**, od ang. *connect* – łączyć się, to dla wielu teoria nauczania – uczenia się w epoce cyfrowej. Opiera się na przekonaniu, że celem nauczania jest nauka myślenia, która ma prymat nad zdobywaniem, przyswajaniem wiedzy. Kluczową kompetencją w tej teorii jest umiejętność właściwego korzystania ze zdobyczy technologicznych i odnajdywania informacji w zewnętrznych bazach danych, ich kojarzenie i wiązania z innymi informacjami, zamiast informacji zapamiętywanych w toku kształcenia. Ponoć na tej podstawie uczniowie mają możliwości stosownego wnioskowania.

Ocena możliwości zastosowania konstruktywizmu i konektywizmu pedagogicznego w szkoleniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej

Tak pojmowane pojęcia konstruktywizmu i konektywizmu stanowiły podstawę zadania badawczego Akademii Obrony Narodowej, a następnie jej spadkobierczyni Akademii Sztuki Wojennej pt. *Konektywistyczna i konstruktywistyczna koncepcja kształcenia ery informacyjnej w zastosowaniu wojskowym*, gdzie m.in. oceniono możliwości zastosowania konstruktywizmu i konektywizmu pedagogicznego w systemie szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (ASzWoj WZiD, 2016).

Przedmiotowej oceny dokonano na podstawie wyników badań empirycznych przeprowadzonych w czerwcu 2016 roku za pomocą techniki ankietowej.

Badanie to przeprowadzono wśród studentów Wydziału Zarządzania i Dowodzenia, wówczas jeszcze Akademii Obrony Narodowej, lokowanych na:

- Wyższym Kursie Operacyjno-Strategicznym, przygotowującym oficerów w stopniu podpułkownika (komandora porucznika) do objęcia stanowisk służbowych zaszeregowanych do stopnia etatowego pułkownika (komandora),
- Podyplomowych Studiach Operacyjno-Taktycznych roczników 2014 i 2015, przeznaczonych dla oficerów w stopniu kapitana (kapitana marynarki) przed objęciem stanowiska służbowego zaszeregowanego do stopnia etatowego majora (komandora podporucznika),
- Podyplomowych Niestacjonarnych Studiach Zarządzanie w Sztabach Wojskowych,
- Studiach Doktoranckich kierunku obronność
- oraz słuchaczy Kursu Rezerwy.

Łącznie w badaniach udział wzięło 77 respondentów.

Jeżeli chodzi o charakterystykę badanych, w tym przypadku istotne jest uwzględnienie **stopni wojskowych** (tabela 1). Tu zdecydowaną większość stanowili kapitanowie – 36 (46,8%), następnymi byli podpułkownicy – 17 (22,1%), a po nich majorowie – 12 (15,6%). Dużo mniej było respondentów w stopniach porucznika – 1 (1,3%) i podporucznika – 4 (5,2%) oraz osób cywilnych – 7 (9,1%). Warto przy tym dodać, że rozkład ten nie jest reprezentatywny dla całości Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, ale za to stanowi doskonałą próbę w zakresie opinii oficerów Wojska Polskiego, w dużej mierze aktualnych i przyszłych decydentów o losach przedmiotowej formacji.

Tabela 1. Stopnie wojskowe badanych N=77

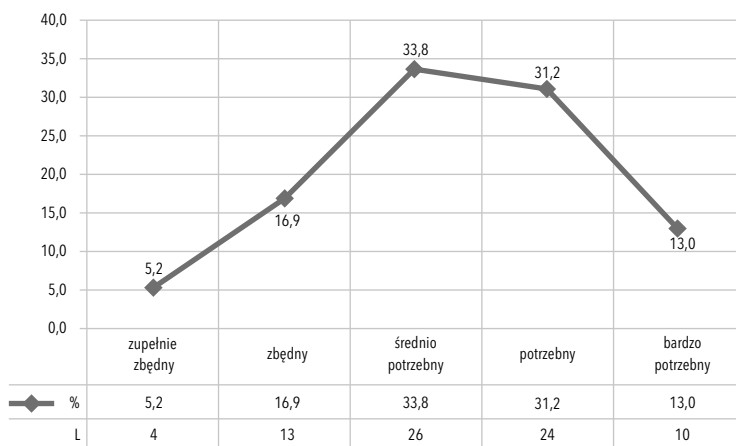
Stopień wojskowy	Poziom deklaracji	
	L	%
Podpułkownik	17	22,1
Major	12	15,6
Kapitan	36	46,8
Porucznik	1	1,3
Podporucznik	4	5,2
Cywil	7	9,1
Ogółem	77	100

Źródło: opracowanie własne.

Tak przedstawionych badanych oficerów zapytano o to **na ile konstruktywizm jest potrzebny w Wojsku Polskim** (wykres 1).

Z niniejszego wykresu wynika, że badani dostrzegają potrzebę wprowadzenia konstruktywizmu w Wojsku Polskim. Świadczy o tym 44,2% odpowiedzi na poziomie wysokim (agregacja odpowiedzi potrzebny i bardzo potrzebny) oraz 33,8% odpowiedzi na poziomie średnim. Trochę więcej niż 1/5, bo 22,1% respondentów takiej potrzeby nie dostrzega. Poza tym w otwartej kategorii odpowiedzi część badanych podkreśliła, że konstruktywizm mógłby być użyteczny w szkoleniu wojsk, gdzie umiejętności pochodzą z metod praktycznych, oraz *na zaawansowanych szczeblach szkolenia*.

Wykres 1. Ocena zapotrzebowania Wojska Polskiego na konstruktywizm

Źródło: opracowanie własne.

Powyższe rozważania poszerzono o **ocenę możliwości wprowadzenia konstruktywizmu do Wojska Polskiego w sposób instytucjonalny**, poprzez zmianę struktur organizacyjnych lub odpowiednich uregulowań prawnych, polegających między innymi na opracowaniu i wdrożeniu nowych doktryn, regulaminów i instrukcji (wykres 2). W tym przypadku największa grupa respondentów, bo 29 osób (37,7%), uważa, że jest to raczej niemożliwe. Zaś po 22 osoby (28,6%) twierdzą, że nie można oraz raczej można instytucjonalnie wprowadzić do **Wojska Polskiego konstruktywizm**. Tylko 4 ankietowanych (5,2%) jest całkowicie przekonanych, że jest to możliwe.

W części otwartej omawianego pytania respondenci mogli przedstawić swoje uzasadnienia. Przy **odpowiedziach negatywnych**, są one następujące:

1. Nowe doktryny nie są stosowane w szczególności przez starszych dowódców.
2. Ze względu na specyfikę instytucji.
3. Nie powinno się wprowadzać konstruktywizmu poprzez regulaminy, instrukcje itp., ponieważ sprzyja to różnej interpretacji.
4. Długi proces wdrażania rozwiązań i przyzwyczajenia do starego systemu.
5. Bo jest nieznan.
6. Wojsko bazuje na standaryzacji pewnych zachowań – np. przez regulaminy.
7. Wojsko Polskie, aby mogło funkcjonować i realizować założone cele, musi opierać się na twardych i niepodważalnych fundamentach.
8. Ze względu na specyfikę funkcjonowania armii, zwłaszcza konieczności jednakowego rozumienia, działania, itp.
9. Ponieważ podstawowa wiedza musi być przyjęta bez jej przetwarzania (szkolenie z budowy sprzętu itp.), zatem nie da się jej wprowadzić jako jedynej i słusznej metody szkolenia, ale należy ją traktować jako jedną z metod.
10. W Wojsku Polskim rozumienie danego zagadnienia powinno być identyczne bez możliwości swobody interpretacji.

11. W uczelniach ciężko będzie nauczać bez nauczycieli, czy też uczyć się jedynie sięgając do książek i innymi sposobami zgromadzonej wiedzy.
12. Bo brak pieniędzy na kolejne zmiany, a osobiście mam ich dość.
13. W aktualnej sytuacji naszej instytucji ciężko wprowadzić rewolucyjne zmiany.
14. Jest to cecha indywidualna w jaki sposób człowiek przetwarza informacje, a działalność wojskowa polega na procedurach i standaryzacji.
15. Trudno poznać zmiany uzyskane dzięki samokształceniu.
16. Szkolenie bez używania instrukcji i nauczycieli jest niemożliwe.
17. Wojsko funkcjonuje w określonych ramach. Interpretacja wiedzy musi być jednoznaczna.
18. Trzeba zmienić sposób myślenia żołnierzy, a nie struktury.
19. Brak jednoznaczności definicyjnej.
20. Zmiany w Wojsku Polskim uzyskuje się poprzez oddziaływanie na programy szkolenia.
21. To jest proces doskonalenia instytucji, a nie działanie na rozkaz.
22. W Siłach Zbrojnych podstawowym jest szkolenie i ćwiczenie w zespołach doświadczonych we wspólnym działaniu.
23. Ludzie mają dużo pracy i nie mają czasu.
24. Bo wojsko nie ma czasu na głupoty.
25. Ponieważ wojsko ma strukturę hierarchiczną i trudno jest o podejście indywidualne.
26. Zdanie jednostki jest pomijane i żadna instrukcja, regulamin nie pomoże. Trzeba byłoby zmienić mentalność ludzi, a szczególnie przełożonych.
27. Takı jest charakter naszej instytucji.
28. W Wojsku jest zbyt duża biurokracja. Więc system nie dałby rady.

Wykres 2. Ocena możliwości instytucjonalnego wprowadzenia konstruktywizmu do Wojska Polskiego.

Źródło: opracowanie własne.

Warto przy tym dodać, że odnotowano 51 negatywnych odpowiedzi, z których 28 uzasadniono. To jednak zasadnicza różnica, w porównaniu do 26 **odpowiedzi pozytywnych**, gdzie zapisano tylko 5 następujących uzasadnień:

1. W wojsku wszystko można nakazać.
2. Konstruktywizm można wprowadzić w sposób scentralizowany.
3. Konstruktywizm można wprowadzić w uczelniach wojskowych i ośrodkach szkolenia.
4. Konstruktywizm można wprowadzić po sprawdzeniu w praktyce.
5. Trzeba opracować odpowiednie instrukcje.

W tym zakresie tematycznym zadano także respondentom pytanie o **sytuacje szkoleniowe Wojska Polskiego, w których można zastosować konstruktywizm** i otrzymano wyniki jak w tabeli 2 i na wykresie 3.

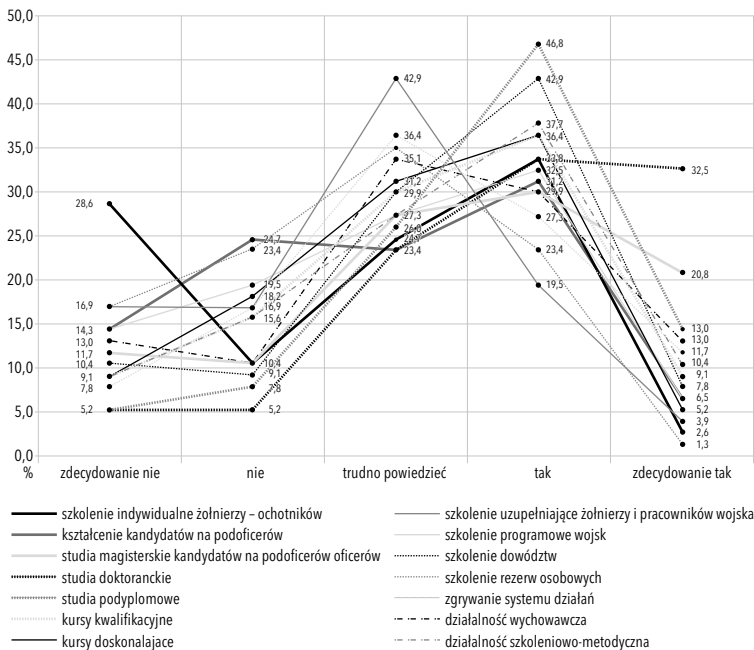
Tabela 2. Antycypacja sytuacji szkoleniowych Wojska Polskiego, w których można zastosować konstruktywizm N=77

Kategorie sytuacji w których można zastosować konstruktywizm	Poziom deklaracji									
	Zdecydowanie nie		Nie		Trudno powiedzieć		Tak		Zdecydowanie tak	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Szkolenie indywidualne żołnierzy – ochotników	22	28,6	8	10,4	19	24,7	26	33,8	2	2,6
Kształcenie kandydatów na podoficerów	11	14,3	19	24,7	18	23,4	24	31,2	5	6,5
Studia magisterskie kandydatów na oficerów	9	11,7	8	10,4	21	27,3	23	29,9	16	20,8
Studia doktoranckie	4	5,2	4	5,2	18	23,4	26	33,8	25	32,5
Studia podyplomowe	4	5,2	6	7,8	20	26,0	36	46,8	11	14,3
Kursy kwalifikacyjne	7	9,1	12	15,6	23	29,9	28	36,4	7	9,1
Kursy doskonalące	7	9,1	14	18,2	24	31,2	28	36,4	4	5,2
Szkolenie uzupełniające żołnierzy i pracowników wojska	13	16,9	13	16,9	33	42,9	15	19,5	3	3,9
Szkolenie programowe wojsk	11	14,3	15	19,5	21	27,3	25	32,5	5	6,5
Szkolenie dowództw	8	10,4	7	9,1	23	29,9	33	42,9	6	7,8
Szkolenie rezerw osobowych	13	16,9	18	23,4	27	35,1	18	23,4	1	1,3
Zgrywanie systemu działań	6	7,8	13	16,9	28	36,4	21	27,3	9	11,7
Działalność wychowawcza	10	13,0	8	10,4	26	33,8	23	29,9	10	13,0
Działalność szkoleniowo-metodyczna	7	9,1	12	15,6	21	27,3	29	37,7	8	10,4

Źródło: opracowanie własne.

Stąd w ocenie respondentów największe możliwości na zastosowanie konstruktywizmu w Wojsku Polskim istnieją w następujących obszarach szkoleniowych: studia doktoranckie, studia podyplomowe, studia magisterskie kandydatów na oficerów oraz szkolenia dowództw. Uzyskały one ponad 50% deklaracji na poziomie wysokim. W przedziale od 40% do 50% odpowiedzi na poziomie wysokim zakwalifikowano następujące obszary: działalność szkoleniowo–metodyczna, kursy kwalifikacyjne, działalność wychowawcza oraz kursy doskonalące. Mniejsze możliwości, bo od 30% do 40% deklaracji na poziomie wysokim, dostrzega się w obszarach: zgrywanie systemu działań, szkolenie programowe wojsk, kształcenie kandydatów na podoficerów oraz szkolenie indywidualne żołnierzy – ochotników. Natomiast najmniejsze możliwości w zakresie zastosowania konstruktywizmu, bo nie przekraczające progu 25% deklaracji na poziomie wysokim, respondenci wskazali w dwóch obszarach: szkolenie uzupełniające żołnierzy i pracowników wojska oraz szkolenie rezerw osobowych.

Wykres 3. Rozkład poziomów deklaracji sytuacji szkoleniowych Wojska Polskiego, w których można zastosować konstruktoryzm

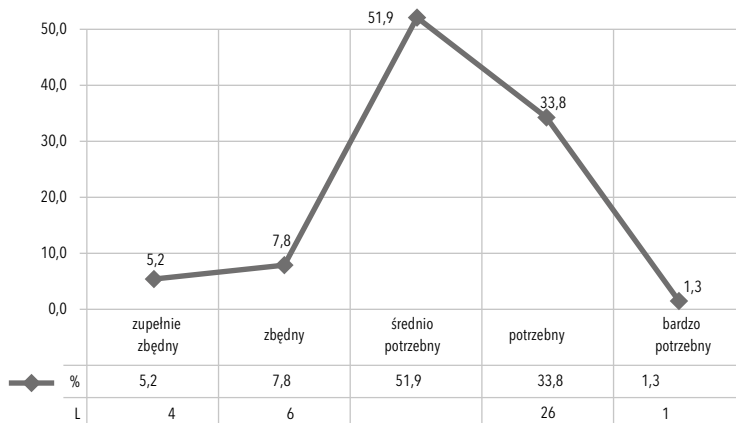
Źródło: opracowanie własne.

Zobrazowanie na wykresie 3 pozwala również wskazać na znaczny udział odpowiedzi neutralnych – trudno powiedzieć, które mieszczą się w przedziale od 23,4% do 42,9% odpowiedzi. Świadczyć to może o braku wiedzy w zakresie teorii konstruktoryzmu lub o niepewności respondentów w tym zakresie.

Ponadto, respondenci mieli możliwość wypisania innych sytuacji, w których dostrzegają szansę zastosowania tej teorii. Jednak tylko kilka osób skorzystało z tej możliwości, twierdząc że: *Wojsko Polskie opiera się na ścisłych regułach, i stąd brak możliwości na wdrożenie własnego zdania.*

W kolejnym pytaniu respondenci ustalali na ile kolejna ze względnie nowych teorii pedagogicznych, czyli **konektywizm jest w Wojsku Polskim potrzebny** (wykres 4).

Wykres 4. Ocena zapotrzebowania Wojska Polskiego na konektywizm N=77

Źródło: opracowanie własne.

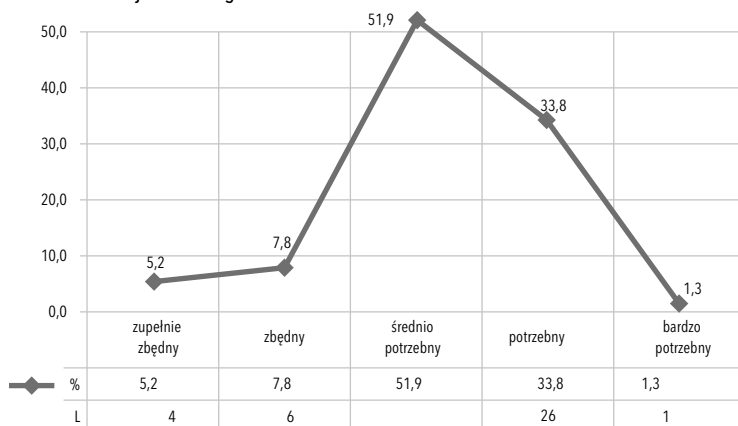
Ocena pozytywna w tym zakresie jest wysoka, bowiem wynosi 87% odpowiedzi. Stąd tylko 10 (13%) respondentów deklaruje negatywny stosunek do konektywizmu w Wojsku Polskim. Przy tej okazji kilku respondentów wskazało, że:

1. Nie można pamiętać wszystkiego, pewne dziedziny wymagają budowania baz danych i korzystania z zasobów, a nie pamiętania ich zawartości.
2. Każdy nowy trend może nieść nowe rozwiązania.

Dalej respondenci przedstawili **ocenę możliwości wprowadzenia do Wojska Polskiego konektywizmu pedagogicznego w sposób instytucjonalny** (wykres 5).

Zatem największa grupa respondentów, bo 30 osób (39%), uważa, że raczej można to uczynić. Ale tylko jedna osoba jest całkowicie przekonana, że jest w pełni taka możliwość. Grupy respondentów, które twierdzą, że nie można lub raczej nie można tego zrobić liczą odpowiednio 24 i 22 osoby, co w sumie daje 46 głosów (59,8%). Zatem z niniejszej oceny można wysnuć twierdzenie, że większość badanych oficerów nie dostrzega możliwości wprowadzenia konektywizmu do wojska poprzez odgórne, rozkazowe, dyrektywne i nakazowe działania.

Wykres 5. Ocena możliwości instytucjonalnego wprowadzenia konektywizmu do Wojska Polskiego N=77

Źródło: opracowanie własne.

Uzasadnienia negatywnych odpowiedzi w tym przypadku, są następujące:

1. Nie można wprowadzić konektywizmu, ponieważ WP jest instytucją o ściśle określonej strukturze.
2. Konektywizm zachwiałby równowagę systemu kontrolowania i reagowania w WP.
3. Istnieje bariera sprzętowa i wymogi tajności, oraz ochrona informacji niejawnych.

4. Samo poszukiwanie informacji musi być poprzedzone zdobyciem wiedzy, pomocnej w selekcjonowaniu informacji.
5. Specyfika organizacji i funkcjonowanie armii uniemożliwia wprowadzenie konektywizmu.
6. Ponieważ nie wszystkie informacje są w sieci, dostęp tajności mają tylko upoważnieni. Zatem tradycyjna forma szkolenia musi być zachowana.
7. Szkolenie wojsk polega na praktycznym doskonaleniu umiejętności, a nie szukaniu w Internecie wiedzy jak to zrobić.
8. Na chwilę obecną dość tych zmian.
9. Realizacja zadań wojskowych może być w warunkach braku dostępu do baz wiedzy. Stąd brak umiejętności funkcjonowania bez Internetu może ograniczać wykonanie zadania.
10. Istnieje konieczność posiadania określonego poziomu wiedzy.
11. Bardzo możliwy jest w warunkach bojowych brak dostępu do baz danych.
12. Zmiana struktury nie zmienia sposobu myślenia.
13. W dydaktyce nie może być nic na rozkaz.
14. Teraz nie można zapanować nad strukturami, to co później.
15. Wojsko to nie zwyczajna instytucja.
16. W wojsku wykonuje się przede wszystkim rozkazy, a nie polemizuje się z nimi.
17. Uczenie się nie jest zależne od struktury instytucji, lecz od osobistych umiejętności.
18. W aktualnych uwarunkowaniach nie da się tego zrobić, bo jest zbyt duża niechęć decydentów do wprowadzania jakichkolwiek zmian.

Z tego wynika, że pomimo odnotowania 46 negatywnych odpowiedzi, tylko 18 respondentów uzasadniło swój wybór. Ale znów w porównaniu do 31 odpowiedzi pozytywnych jest na tym polu znaczna przewaga. Bowiern uzyskano tylko 7 uzasadnień pozytywnych o następującej treści:

1. Konektywizm to prowadzenie szkoleń poprzez wykorzystanie zdobyczy technologicznych.
2. Konektywizm sam się wprowadza.
3. W wojsku wszystko można wprowadzić dyrektywnie.

4. Konektywizm można wprowadzić poprzez zmiany w programach kształcenia.
5. Konektywizm można wprowadzić, ale są rzeczy w wojsku, które żołnierz musi mieć w głowie, a nie tylko wiedzieć gdzie szukać.
6. Konektywizm to poznawanie nowych technologii.
7. Konektywizm wiąże się z e-learningiem.

Dokonując analizy powyższych zapisów, stwierdza się, że potwierdzają one podstawowe tezy rozpatrywanej teorii. Ponadto bardzo ciekawe jest zdanie uznające, że to prawdopodobnie kwestia czasu do samowdrożenia się teorii konektywizmu w realizację procesów szkolenia w wojsku.

I prawie na koniec niniejszych rozważań wskazać warto **sytuacje w Wojsku Polskim, w których można zastosować konektywizm pedagogiczny**. Wyniki w tym przypadku zawiera tabela 3 i wykres 6.

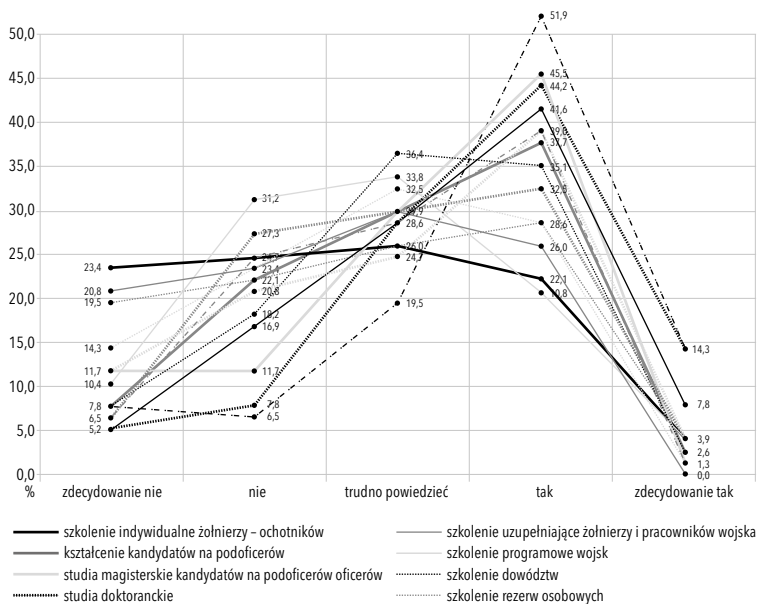
Tabela 3. Antycypacja sytuacji dydaktycznych Wojska Polskiego, w których można zastosować konektywizm N=77

Kategorie sytuacji w których można zastosować konektywizm	Poziom deklaracji									
	Zdecydowanie nie		Nie		Trudno powiedzieć		Tak		Zdecydowanie tak	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Szkolenie indywidualne żołnierzy - ochotników	18	23,4	19	24,7	20	26,0	17	22,1	3	3,9
Kształcenie kandydatów na podoficerów	16	20,8	18	23,4	23	29,9	20	26,0	0	0,0
Studia magisterskie kandydatów na oficerów	9	11,7	9	11,7	23	29,9	35	45,5	1	1,3
Studia doktoranckie	4	5,2	6	7,8	22	28,6	34	44,2	11	14,3
Studia podyplomowe	6	7,8	5	6,5	15	19,5	40	51,9	11	14,3
Kursy kwalifikacyjne	9	11,7	16	20,8	19	24,7	30	39,0	3	3,9
Kursy doskonalące	4	5,2	13	16,9	22	28,6	32	41,6	6	7,8
Szkolenie uzupełniające żołnierzy i pracowników wojska	6	7,8	17	22,1	23	29,9	29	37,7	2	2,6
Szkolenie programowe wojsk	8	10,4	24	31,2	26	33,8	16	20,8	3	3,9
Szkolenie dowództw	6	7,8	14	18,2	28	36,4	27	35,1	2	2,6
Szkolenie rezerw osobowych	15	19,5	17	22,1	20	26,0	22	28,6	3	3,9
Zgrywanie systemu działań	11	14,3	18	23,4	25	32,5	22	28,6	1	1,3
Działalność wychowawcza	5	6,5	21	27,3	23	29,9	25	32,5	3	3,9
Działalność szkoleniowo-metodyczna	5	6,5	19	24,7	22	28,6	30	39,0	1	1,3

Źródło: opracowanie własne.

Z niniejszych zbiorów danych wynika, że największą liczbę odpowiedzi zgromadziła kategoria opisująca duże możliwości i spore nadzieje na zastosowanie konektywizmu w szkoleniu Wojska Polskiego. Przy tym ankietowani wskazali na studia podyplomowe, jako kategorię o największej podatności na zastosowania konektywizmu. Dość podobnie oceniono możliwości zastosowania tej teorii w odniesieniu do studiów magisterskich kandydatów na oficerów oraz studiów doktoranckich. Najniżej oceniono możliwości zastosowania konstruktywizmu w takich praktycznych kategoriach, jak: szkolenie indywidualne żołnierzy-ochotników, kształcenie kandydatów na podoficerów, szkolenie rezerw osobowych oraz szkolenie programowe wojsk.

Wykres 6. Rozkład poziomów deklaracji sytuacji szkoleniowych Wojska Polskiego, w których można zastosować konektywizm

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

I stąd ogólny, końcowy wniosek mówiący, iż zdaniem oficerów Wojska Polskiego nowe teorie pedagogiczne mogą mieć i z dużą dozą prawdopodobieństwa będą miały wpływ na wojskowe szkolenie teoretyczne, szczególnie prowadzone na odległość, w systemie elearningowym. Zaś małe znaczenie przypisuje się im podczas wyrabiania umiejętności wojskowych, a tym bardziej tworzenia nawyków oraz kształtowania postaw, czyli wszędzie tam, gdzie potrzebna jest skuteczna praktyka.

Bibliografia

- ASzWoj WZiD. (5 grudzień 2016). *Zastosowanie teorii konstruktywizmu i konektywizmu pedagogicznego w systemie szkolenia Sił Zbrojnych RP. Praca naukowo badawcza II.2.34.3.0.* Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej Wydział Zarządzania i Dowodzenia.
- BBN. (20.12.2014). *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014. Pozyskano z <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf>.
- Halik, J. (2002). *System szkolenia Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju. Część II. Charakterystyka podstawowych elementów systemu szkolenia Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych RP.* Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- ISAP. (30.10.2013). *Traktat Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r.* Dz. U. 2000.87.970. Pozyskano z <http://isap.sejm.gov.pl/Deta-ilsServlet?id=WDU20000870970>.
- Junczewicz, A. (2006). *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych.* Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Junczewicz, A. (2007). *Szkolenie i dowodzenie w pododdziałach wojsk lądowych.* Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* Dz.U.1997.78.48.
- Krakowski, K. (2007). *Szkolenie dowództw wojsk lądowych SZ RP.* Warszawa: Akademia Obrony Narodowej Wydział Wojsk Lądowych Instytut Zarządzania i Dowodzenia.
- Krakowski, K. (red.). (2009). *Działalność metodyczno-szkoleniowa w Siłach Zbrojnych RP.* Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Krakowski, K. (2009). *System szkolenia SZ RP.* Wykład, prezentacja komputerowa. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Kręćkij, J., Wolejszo, J. (red.). (2007). *Podstawy dowodzenia.* Warszawa: Akademia Obrony Narodowej Wydział Wojsk Lądowych Instytut Zarządzania i Dowodzenia.
- Kupisiewicz, C. (2005). *Podstawy dydaktyki ogólnej.* Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczna Spółka Akcyjna.
- MON SGWP. (2010). *Doktryna Szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej DD/7(A).* Warszawa: Ministerstwo Obrony Narodowej Sztab Generalny Wojska Polskiego.
- NATO. (30.10.2013). Pozyskano z <http://www.nato.int/>.
- Leśniewski, Z. (red.). (2015). *Działalność szkoleniowo-metodyczna w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.* Wydanie II poprawione. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Okoń, W. (1996). *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej.* Warszawa: Wydawnictwo Żak.

- Szlosek, F. (1998). *Wstęp do dydaktyki przedmiotów zawodowych*. Radom: Instytut Technologii i Eksploatacji.
- Wolejszo, J. (2005). *Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń z dowództwami*. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej Instytut Zarządzania i Dowodzenia.
- Wolejszo, J. (red.). (2005). *Współczesne uwarunkowania systemu szkolenia Wojsk Lądowych SZ RP*. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej Wydział Wojsk Lądowych Instytut Zarządzania i Dowodzenia.
- Wolejszo, J., Krakowski, K., Redziak, Z. (2005). *Formy i metody szkolenia dowództw wojsk lądowych*. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej Wydział Wojsk Lądowych Instytut Zarządzania i Dowodzenia.
- Wolejszo, J. A., Krakowski, K., Redziak, Z. (2005). *System szkolenia Wojsk Lądowych*. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Zakrzewski, J. (1974). *Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej*. Warszawa: Akademia Sztabu Generalnego.